

Twee Nederlandse kwakken en een door De Haas in 1918 gebouwde botter op de Rijn in Duitsland, voor anker liggend buiten het vaarwater.

‘Waalschokkers’ zijn geen schokkers

VISSERIJ OP ONZE RIVIEREN MET SCHOKKERS, BOTTERS, AKEN EN TJALKEN

Gijs Sepers is geboren en getogen op een schokker uit Heerewaarden. Hier was ooit het centrum van waaruit de meeste ankerkuilvisserij op de Waal en Rijn werd bedreven. Niet alleen uit eigen belevenis, maar vooral ook door de verhalen van zijn vader weet hij veel van de schepen waarmee op de rivieren werd gevestigd. Hij kende veel oud-rivier- vissers en probeert - zo lang het nog kan - zo veel mogelijk gegevens over vissersschepen en vissers vast te leggen. In 1970 zag hij een advertentie waarin een ‘waalschokker’ te koop werd aangeboden. Dat woord verbaasde hem. ‘Schokker’ of ‘ankerkuiler’ was meer voor de hand liggend geweest. Sinds die tijd komt hij steeds meer de naam waalschokker in advertenties tegen. Er is een nieuwe naam voor een schip - dat al lang bestond - bedacht. Hoe zit het nu precies met de visserij op onze rivieren en de schokkers, botters, kwakken, aken en tjalken die ervoor gebruikt werden?

De Zorg en Vlijt, één van de eerste stalen rivierschokker van voor 1914.

EEN STUKJE RIVIERGESCHIEDENIS

Rond 1900 ging de zalmvisserij op onze grote rivieren achteruit. De riviervissers moesten op zoek naar een alternatief. Dat werd aanvankelijk gevonden door te vissen op drijfhaal met een kleine ankerkuil aan een raam of achter een boot, de toemelder. Men zette de kleine kuil in een van de meerdere geulen, waar toen het zomerbed van de rivier nog uit bestond. Dit was zwaar werk en gebonden aan niet al te hoge waterstanden.

Rond 1900 begon de Rijkswaterstaat de rivieren voor grotere schepen bevaarbaar te maken door 'normalisatie'. Kribben en strekdammen moesten ervoor zorgen dat er één brede en diepere vaargeul kwam. De stroomsnelheid die daardoor toenam, bemoeilijkte echter het vissen met de kleine kuil. Het toch al zware beroep van visser werd daardoor nog zwaarder.

Na de voltooiing van de Nieuwe Merwede (1890) ontdekten de grote ankerkuilers uit Moerdijk en Willemstad, dat de vangst drijfhaal toenam als men in de herfst stroomopwaarts ging. Er waren enkele oorzaken aan te wijzen.

De benedenstroomse visser vangt nu eenmaal letterlijk achter het net van zijn collega's bovenstrooms. Door het ontbreken van de getijdeninvloed, was het tevens mogelijk om de hele nacht door te vissen en juist dan ging de aal 'drijven'. Een ander voordeel was dat door de sterke en continue stroomsterkte de

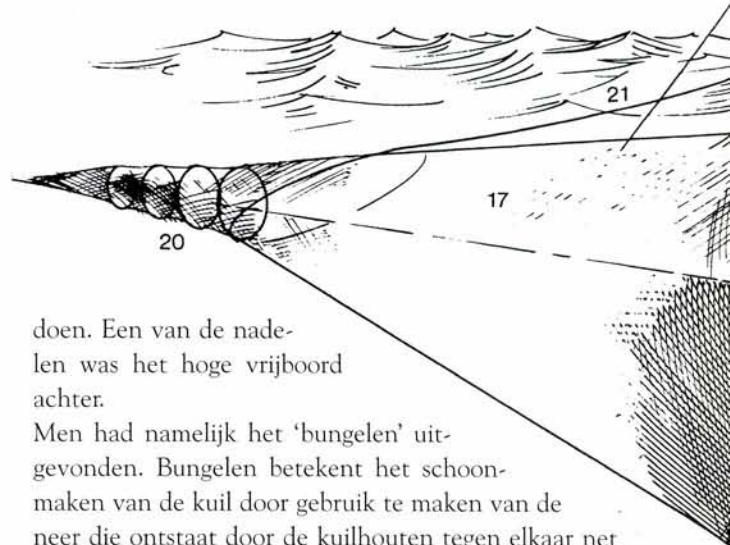
kleinere aal minder kans had om door de mazen van het net te ontsnappen.

Zeker is dat de Moerdijkers al rond 1900 boven de Zaltbommelse spoorbrug en op de Maas boven Heerewaarden kwamen. De zalmvissers en kleine ankerkuilvissers begrepen wel dat die Moerdijkers niet voor niets kwamen met hun schokkers. Het waren echte schokkers, hoogstwaarschijnlijk gekocht in plaatsjes gelegen aan de Zuiderzee. De vissers langs de rivieren noemden deze schokkers 'kemels'. Waar die naam vandaan kwam is me nooit duidelijk geworden.

De riviervissers uit Moerdijk hadden een goed alternatief gevonden om in hun bestaan te kunnen blijven voorzien. Zo zien we dat na 1900 de ankerkuilvisserij zich van beneden af steeds verder stroomopwaarts uitbreidde.

BUNGELN EN BOTTERS

Was men in eerste instantie blij met het behoud van het vissersbestaan, in tweede instantie bleken de 'echte schokkers' door ontwikkelingen in de ankerkuilvisserij minder goed te vol-

doen. Een van de nadelen was het hoge vrijboord achter.

Men had namelijk het 'bungelen' uitgevonden. Bungelen betekent het schoonmaken van de kuil door gebruik te maken van de neer die ontstaat door de kuilhouten tegen elkaar net onder water te houden. Bij dit bungelen moest de visser voortdurend aan de kuil werken. De kuil hing in verschillende stroppen onder water naast de schokker. Die stroppen moesten steeds verstoken worden. Dit 'strop versteken' noemde men 'verhangen'. Ook moest de kuil tussen de stroppen met touwtjes vastgezet worden. De visser was gedwongen om de kuil in gedeelten met de hand binnenboord te halen. Hoe hoger het vrijboord, des te zwaarder het werk.

Dit bungelen noemde men wel het 'dwarshangen'. Bij het dwars-hangen kon men nog gebruik maken van de bungelplank die voor de kuilhouten gezet werd aan de schokkerkant met behulp van een toom aan de bolder voorop.

Dan was er nog het bungelen achter de plank. Als de schokker alleen 's nachts in het vaarwater mocht liggen om te vissen, maakte men de kuil buiten het vaarwater schoon. De visser ging als volgt te werk. Hij draaide de kuil uit het water en liet de houten langsijz komen met de vuile kuil. De bungelplank werd voor onder de houten gezet. In de neer die dan ontstond, kon de kuil schoongemaakt worden. Met behulp van het roer kon hij de kop

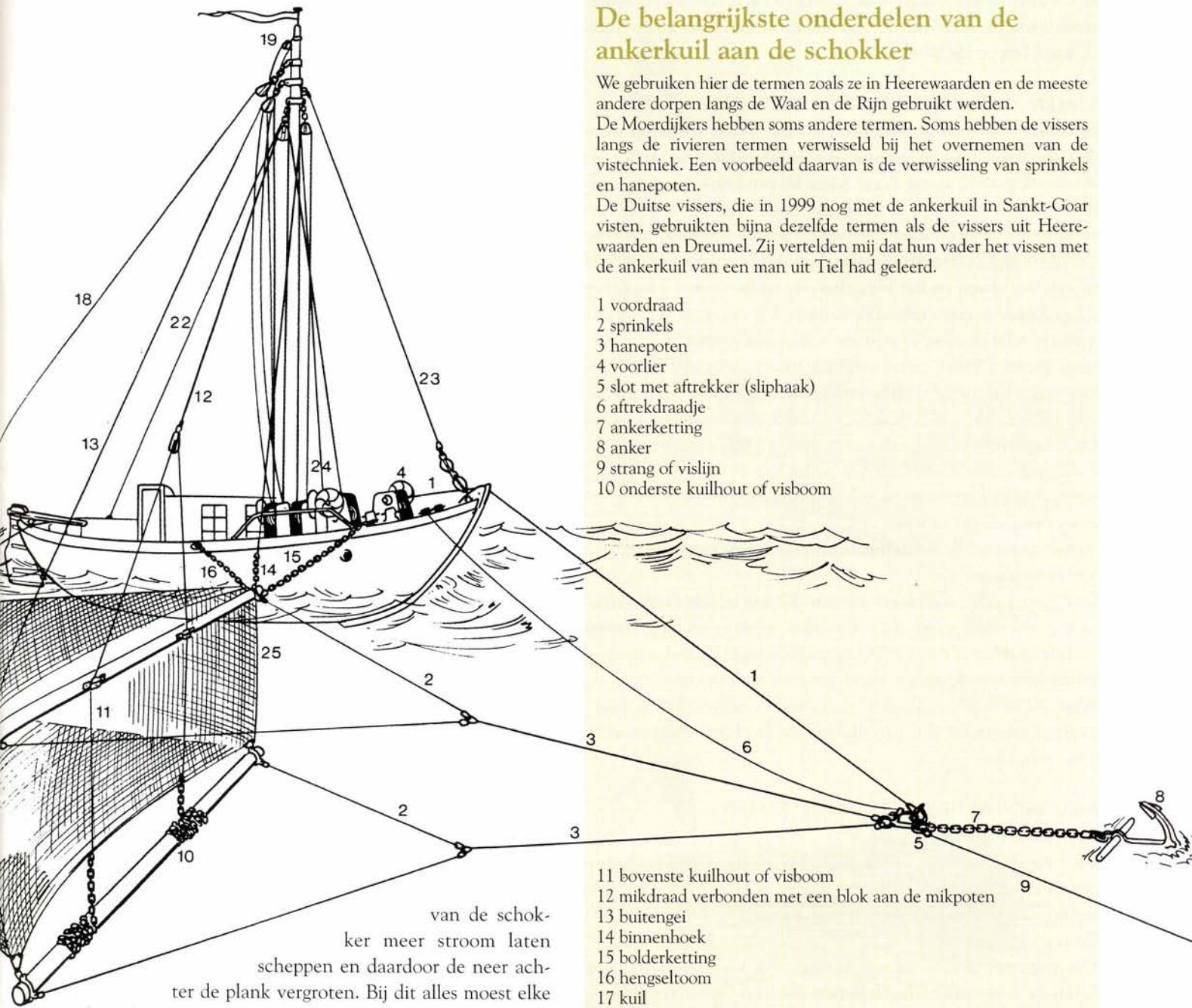
De belangrijkste onderdelen van de ankerkuil aan de schokker

We gebruiken hier de termen zoals ze in Heerwaarden en de meeste andere dorpen langs de Waal en de Rijn gebruikt werden.

De Moerdijkers hebben soms andere termen. Soms hebben de vissers langs de rivieren termen verwisseld bij het overnemen van de vistechiek. Een voorbeeld daarvan is de verwisseling van sprinkels en hanepoten.

De Duitse vissers, die in 1999 nog met de ankerkuil in Sankt-Goar visten, gebruikten bijna dezelfde termen als de vissers uit Heerwaarden en Dreumel. Zij vertelden mij dat hun vader het vissen met de ankerkuil van een man uit Tiel had geleerd.

- 1 voordraad
- 2 sprinkels
- 3 hanepoten
- 4 voorlier
- 5 slot met aftrekker (sliphaak)
- 6 aftrekdraadje
- 7 ankerketting
- 8 anker
- 9 strang of vislijn
- 10 onderste kuilhout of visboom

van de schokker meer stroom laten scheppen en daardoor de neer achter de plank vergroten. Bij dit alles moest elke keer de kuil in gedeelten binnenboord worden gehaald om de stroppen te verstoppen. Gedeeltelijk kon dat met een draad uit de mast, maar het achterstuk gebeurde met de hand. Een laag vrijboord werkte makkelijker. Het dek moest zo hoog zijn dat men net door de knieën met de handen het boord raakte.

Kortom, welke tactiek de visser bij het bungelen ook hanteerde, ankerkuilers moesten van achteren laag zijn om het werk te vergemakkelijken. De botter voldeed in dat opzicht uitstekend aan de veranderde eisen van de riviervissers. Die waren achter lager dan de schokkers. En zo kwamen de botters op de Waal.

KWAKKEN

Toen men steeds verder stroomopwaarts ging, ontdekte men ook dat de schokker eigenlijk te klein was. Men had behoefte aan een steeds groter schip om met een kuil van 40 voet breed

- 11 bovenste kuilhout of visboom
- 12 mikdraad verbonden met een blok aan de mikpoten
- 13 buitengei
- 14 binnenhoek
- 15 bolderketting
- 16 hengseltoom
- 17 kuil
- 18 draadje van de kuil
- 19 dirk
- 20 kruik
- 21 zaktouw
- 22 achterstag
- 23 voorstag
- 24 miklier

Voor buitengei heb ik in Erlecom wel eens gehoord buitenloper. In het Duits heb ik voor buitengei wel eens Ausseneck gehoord en voor binnenhoek Innereck.

Bij de sprinkels en hanepoten zie je ook wel eens een andere samenstelling, bv. de twee buitenste sprinkels aan een hanepoot en de twee binnenste sprinkels aan een hanepoot. Het voordeel daarvan is dat men minder makkelijk kuilhouten breekt. Het nadeel is, dat er meer ketting aan het onderste hout moet, waardoor men bij het vissen en bungelen meer rankt.

Wat ook voorkwam: lange sprinkels van 25 m zonder hanepoten. Het voordeel hiervan was ook minder kans op houten breken.

te kunnen blijven vissen. Dat alternatief was ook voorhanden, namelijk in de vorm van de Volendammer kwak. En zo kwamen de kwakken op de Waal.

STALEN AKEN, ZANDSCHUITJES EN TJALKEN

Er waren nog meer problemen. De mast moest strijkbaar worden gemaakt. Bij een gewone botter ging dat nog zonder de mastbank geweld aan te doen. Maar bij een kwak moest er achter de mast een stuk uit de mastbank, met als gevolg dat het verband uit de schepen werd gehaald en ze steeds slapper werden. Dit effect werd versterkt doordat de geikuil aan stuurboord hing tijdens het vissen en het bungelen. Bij sterke stroom kwam het schip daardoor extra scheef te hangen. De vissers noemden dat 'ranken'. Om de mast te steunen waren aan bakboord wantputtings gezet. Omdat het voorschip steeds over dezelfde kant rankte en het schip steeds slapper werd, ging het achterschip recht liggen. Dit was natuurlijk een oorzaak voor veel lekkages. De schepen die de rivier vissers opkochten in de stadjes aan de Zuiderzee waren beslist niet het puikje van de vloot. Het waren meestal afdankertjes. Eenmaal op het zoete rivierwater begonnen ze nog sneller te rotten.

Al met al waren de houten schokkers, bidders, kwakken en blazers geen succes.

Dus men zocht naar alternatieven. Kleine stalen aken, hage-naars, zandschuitjes en tjalken werden gekocht en omgebouwd tot ankerkuilers. Er zijn zelfs stoomboten omgebouwd.

En zo kwamen de stalen aken, zandschuiten en tjalken op de Waal. Al deze schepjes zijn bijna altijd te herkennen als voor-malige ankerkuiler aan een dichtgemaakte bun, of asymmetrische opbouw.

NIEUWBOUW: DE EERSTE 'ECHTE' STALEN 'WAALSCHOKKERS'

Toch vonden sommige vissers de stalen schepjes ook geen succes als ankerkuiler. De bezwaren waren: achter te hoog en voor te laag. Geen stahoogte in de romp, de mast te ver naar voren. En geen bunnen!

Het volgende alternatief was nieuwbouw. Voor zover ik weet, lieten de compagnons Jacob Sepers Janz. en Gerrit Teunis Udo Dirksz. in 1911 in Nijmegen de eerste stalen schokker bouwen op een werf aan het Meertje voor de ankerkuilverij op de rivieren. Het schip had de afmetingen van een Volendammer kwak, maar vertoonde al enige afwijkingen qua vorm. Zo viel het bovenboord voor niet naar binnen, maar waaierde met het onderboord mee uit. De plecht liep verder naar achteren door de lijn van de bergplaat en kwam vlakker te liggen.

Deze schokker had aan bakboord nog geen roef (zoals later veelal het geval zou zijn) en was geheel open. Aan stuurboord en achter de bun lag een houten stelling ter hoogte van de buntrog. De schokkervissers noemden zo'n houten stelling een brug. Later, toen die stelling van staal was, noemde men dat het dek. Op deze schokker zat aan het achterste bunschot nog een oog geklonken voor bevestiging van een zeilschoot.

Vanaf 1911 tot 1914 zijn er in Beneden Leeuwen, Druten, Nijmegen en Millingen een tiental schokkers gebouwd. Ze waren

allemaal ± 15 meter lang en $\pm 4,80$ meter breed. Er stond ongeveer 4,5 meter bun in. De mast strekte onderin. Dat wil zeggen: de maskoker zat achter in de plecht voor de waterkering. De waterkering was achter open tot de rand van de voorste buntrog of bunkoker. De mast scharnierde op een spil die 20 centimeter hoger zat dan de bunkoker. Als de mast gestreken werd kwam het ondereind het vooronder in. Al deze schepen waren achter open. De meeste van deze schepen waren op steven gebouwd.

Tijdens de eerste W.O. van 1914 tot 1918 zijn er, voor zover ik weet, geen nieuwe schokkers gebouwd. Er werden weer kwakken aan de Zuiderzee gekocht en de ombouw van binnenschepjes vond ook nog plaats.

Uit deze periode moeten er zich nog minstens zes of zeven onder de huidige recreatievaartuigen bevinden. Een ervan is gesignaleerd. Het is de *Peer de Schuimer* uit Stavoren. Ook van dit schip is de levensloop aardig gereconstrueerd.

ELTINK EN JANSEN

In de jaren twintig begon men weer aan de schokkerbouw. Er waren toen twee werfjes die schokkers bouwden. Op de werf in Beneden Leeuwen van Eltink en in Druten op de werf van Jansen. Deze schokkers begonnen behoorlijk af te wijken van de kwak. De verhouding lengte-breedte veranderde.

Men kan stellen: "Eltink legde zich toe op het zo goedkoop mogelijk bouwen van een stalen schip met een zo groot mogelijk volume en zo min mogelijk arbeid."

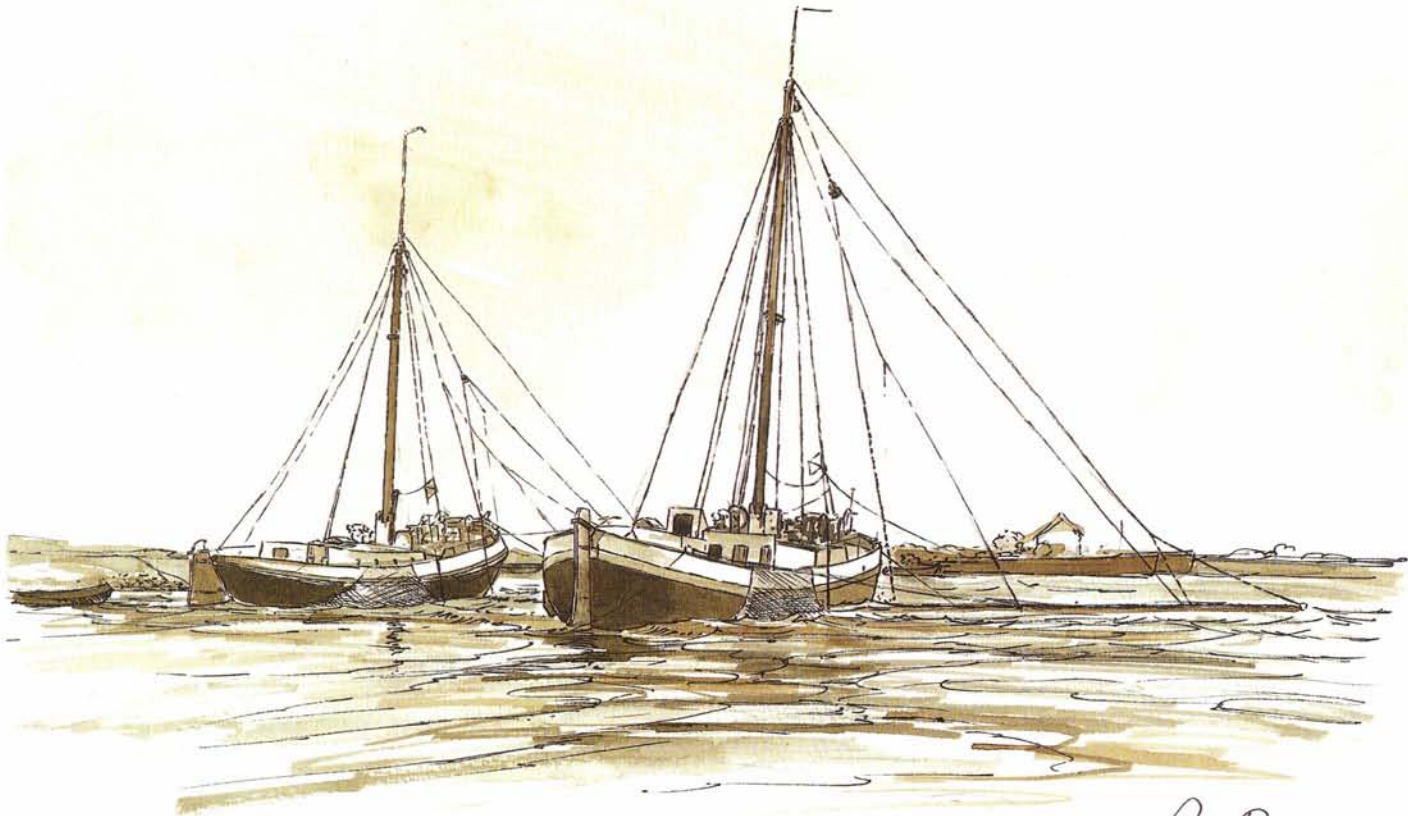
Bij Jansen ging men de kop van het schip steeds ronder en hoger bouwen.

De vissers wilden een stalen schip dat niet veel mocht kosten. Vandaar dat men bij de bouw op de constructie ging besparen door op heve te bouwen in plaats op steven. Door weinig nagels te gebruiken, geen bergplaat met halfgrond, alleen maar halfgrond op de naad tussen bovenboord en neerboord kon de prijs gedrukt worden. Een nog goedkoper alternatief was alleen een halfgrond van voor tot aan de waterkering en daarna achter de waterkering pas een naad tussen bovenboord en neerboord met een halfgrond, zonder stuiknaden in het dek.

Ook veranderde er iets aan de plaats en de strijkinrichting van de mast. Bij Eltink bleef de koker in de plecht staan, maar werd de koker voor en onder dicht gemaakt en scharnierde de mast 20 centimeter boven de bunkoker. Bij Jansen ging men de plecht langer maken en bouwde men de koker door de plecht heen en liet men de mast scharnieren op een spil 50 centimeter boven de plecht.

Steeds vaker werden stalen achterdekken geplaatst ter hoogte van de bunkoker. De roef aan bakboord was aanvankelijk van hout maar werd later ook van staal gemaakt. De laatste schokker, die door de zonen van Eltink in 1937 is gebouwd, heeft al deze nieuwe kenmerken. In tegenstelling tot Eltinks 'naam' van snel en goedkoop is dit schip keurig afgewerkt.

Uit de periode tussen 1920 en 1937 hebben we zo'n tien schokkers gesignaleerd uit advertenties en mensen die zich na een oproep in de spiegel gemeld hebben als bezitter van een 'Waal-schokker'. Er moeten er nog veel meer zijn, waarvan de begin-

René Ruij

Het aakje *Willy* lag altijd aan de buitenzijde, in verband met een mogelijke aanvaring. De familie Hol was altijd erg zuinig op de botter.

René Ruij

De *Wimke* (ex *Goede Gunst*) in 1996, het laatste jaar dat er gevist werd in de bocht van de Waal voor IJzendoorn.

Heerewaarden, Haven

Het vroege voorjaar van 1952. De shokker met de langste mast en de nieuwe wimpel is de *Sito I'* de eerste stalen riviershokker, gebouwd in 1911 in Nijmegen.

Heerewaarden, Maasgezicht

Omgebouwde binnenscheepjes en een echte riviershokker bij het buurtschap De Huis in Heerewaarden. 1948.

Nieuw van de werf bij Eltink in Beneden Leeuwen voor een Duitse opdrachtgever.

Visserskinderen, geboren en getogen op de schokker.

periode tot 1955 bekend is, maar waar we de huidige gegevens niet van kennen.

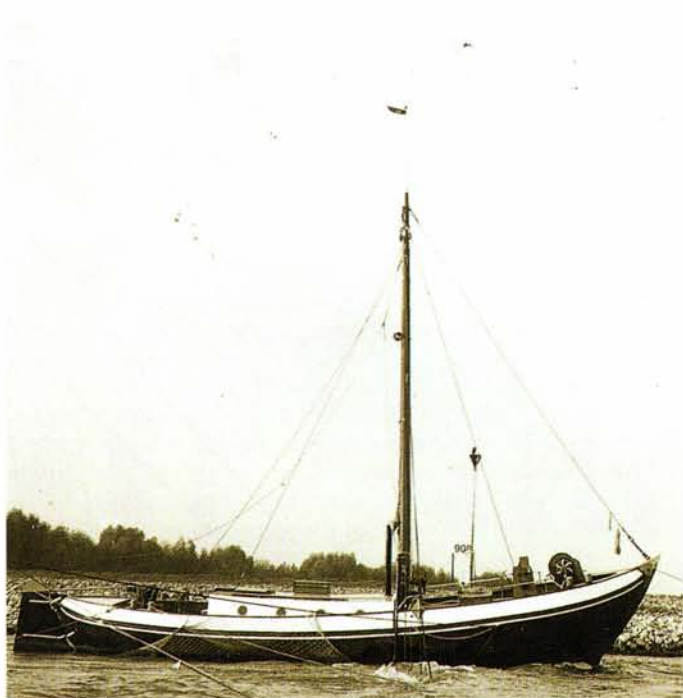
DE DUITSE WAALSCHOKKER

Ook in Duitsland werden waalschokkers gebouwd. Toen de ankerkuilvisserij stroomopwaarts ging, verhuisde de schokkerbouw gedeeltelijk mee. In Wallersheim tegenover Koblenz aan de Moezel is een werf waar ook schokkers gebouwd zijn. Deze Duitse schokkers waren over het algemeen weer voller dan de Nederlandse. Hiervan hebben we er een teruggevonden op de wal in Urmitz.

DE ZEILEIGENSCHAPPEN VAN DE WAALSCHOKKER

Men kan stellen dat de schokker diende om de kuil open te houden in de stroom. De kuil lag aan een anker of een combinatie van een anker en een strang aan de wal. Voor het woord strang wordt ook wel het woord vislijn gebruikt. De schokker zelf lag nog aan een bijdraad.

Overdag lag de schokker bij en 's nachts viste hij in de sterkste stroom. Dat kon vanaf half mei tot eind oktober op dezelfde plaats zijn. Er werd wel steeds uitgeprobeerd of men af of bij moest om zo optimaal te vangen. Vandaar dat er vaak twee of

De *Wimke*, de voormalige *Goede Gunst*, vissend op de Waal bij IJzernorn.

Een afneembare zonnentent moest bescherming bieden tegen de zon op het stalen dek.

drie schokkers naast elkaar visten om hun vangst te vergelijken. Er werd incidenteel voor de wind gezeild naar een visplaats. Er was meestal nog wel een oud tuig aan boord. Dat gebeurde vroeger tot onderaan in Duitsland toe.

Maar wanneer de schepen in mei naar de visplaatsen vertrokken dan werden de meeste gesleept. Heerewaardense en Dreumelse vissers hebben tot bij Straatsburg gevist en dat betekende ruim een week achter de sleepboot hangen.

Wanneer men stroomafwaarts ging, liet men zich drijven. Daar waren twee manieren voor. Bij weinig scheepvaart en weinig wind werd het anker opgedraaid en men stevende naar beneden. Later ging men met krabbend anker stroomafwaarts.

BELANGRIJKERE EIGENSCHAPPEN VAN DE SCHOKKER

Zoals uit bovenstaand wel blijkt heeft men nooit veel aandacht besteed aan de zeileigenschappen van de schokker. Veel belangrijker was dat het schip zo min mogelijk rankte, terwijl de mast zo lang mogelijk was. Met een lange mast brak men minder makkelijk kuilhouten. En bij het kuil verhangen tijdens het bungelen werd men zelf minder nat. Maar een in verhouding te lange mast zorgde dat het schip meer rankte.

Zoals reeds naar voren kwam moest het vrijboord achter zo laag

Vissen met een 'schokker' op de Waal, een beeld dat jammergenoeg tot het verleden behoort.

mogelijk zijn, zodat men makkelijk de kuil kon hanteren bij het bungelen. Toen de vrouwen mee begonnen te gaan, werd sta-hoogte in het vooronder een belangrijke vereiste.

Om de handel was het uiteindelijk te doen en de bun moest daarom zo groot mogelijk zijn zodat veel aal langere tijd goed bleef.

STALEN BOTTERS

We keren nog even terug naar de botters. Er zijn in totaal vijf stalen en een ijzeren ankerkuiler op de Rijn en Maas geweest die gebouwd waren als botter. Dat waren de *Goede Gunst*, de *Emma* (zie voor informatie over beide schepen het aparte kader), de *Mokerheide*, de *Helena* en de *Jacoba*. De eerste vier waren er al voor 1914. De *Jacoba* is direct gebouwd voor de ankerkuilvisserij in 1932.

Men kan zich afvragen waarom dat er niet meer geweest zijn. Een van de antwoorden is volgens mij dat de botters veel, misschien te veel, vroegen van het fysieke vermogen van de vissers. Op de *Goede Gunst* en de *Emma* stonden niet voor niets al vanaf 1949 motorlieren.

Een tweede antwoord is gelegen in de bouwkosten. Die lagen voor een botter aanzienlijk hoger dan voor een waalschokker, getuige het volgende voorbeeld.

In 1932 lieten de compagnons Jaap Sepers Jansz. en Gerrit Teu-

nis Udo Dirkz. uit Heerewaarden een stalen botter bouwen aan de Vryenban in Delft voor de ankerkuilvisserij op de Rijn. Dit schip was 15,7 m lang en 5 m breed. Het moest f 4.500,- kosten. (Het is nu de *Poolster* uit Enkhuizen.)

Ter vergelijking: in hetzelfde jaar liet Roelof van Hoften Goozsenz. uit Heerewaarden een waalschokker met dezelfde afmetingen maken bij Eltink in Beneden Leeuwen voor f 3.300,-. (Het is nu de *Neeltje-Jantje* uit Tiel.)

TOT BESLUIT

Tot zover het verhaal over de schokkers op de Waal. Maar zoals Shakespeare al zei:

What is in a name? Want de Waalschokkers zijn geen echte schokkers. Laat maar zo!

Zolang we maar weten wat ermee bedoeld wordt.

Tekst: Gijs Sepers

Tekeningen: René Reijnen

Graag uw reacties naar: G.Chr. Sepers, Windvaan 12, 4191 TL Geldermalsen.

Opmerking: René Reijnen heeft de schokkers op alle tekeningen bungelend getekend, behalve op pagina 19. Daar is het moment vastgelegd dat de kuil gezet wordt na het bungelen. Dat is te zien aan de stand van de houten.

Twée Nederlandse waalschokkers

DE GOEDE GUNST

Een van de weinige ankerkuilers waarvan de 'levensloop' vanaf 1909 tot 2000 bijna geheel bekend is, is het botterschip 'De Goede Gunst'. Het schip werd gebouwd in 1909 bij de scheepswerf Slieker in Sliedrecht (maten 17,60 m x 5,20 m; gewicht: 65 ton).

De eerste eigenaar was De Haan, een staalraadfabrikant uit Gorinchem. Waarschijnlijk heeft niet De Haan zelf, maar een zetschipper met de botter in de zegaten gevist. Het schip was toentertijd voorzien van een zeiltuig.

In 1916 verkocht De Haan het schip aan de gebroeders Vogel in Hardinxveld. Deze riviervissers wilden ook hun geluk in de zegaten beproeven, maar hadden daarmee weinig succes. Een paar jaar later werd het zeiltuig eraf gehaald en gebruikten ze het schip als ankerkuiler bij Orsouw in Duitsland. Volgens zeggen hebben zij nooit succesvol met het schip gevist. Het zou te zwaar en te hoog zijn en ook een te kleine bun hebben.

In 1936 verkochten de gebroeders Vogel het schip aan Jacob B.Sepers Jacobz. (geb.1910) uit Heerwaarden. Ook hij liep tegen hetzelfde ongemak aan, waaruit geconcludeerd mag worden dat de Goede Gunst minder geschikt was voor de riviervisserij.

Door oorlogshandelingen is het schip in 1945 gezonken in de Waal bij Doornenburg aangetroffen. Sepers liet het schip lichten en opnieuw betimmeren. In 1949 kwam er een motor op de lieren.

In 1957 kocht Jo van de Zande Woutz uit Nijmegen het schip met de bedoeling ermee te gaan vissen op de Waal. In plaats daarvan werd de Goede Gunst, met inmiddels een grotere roef, alleen gebruikt als woonschip.

Eind jaren '70 leek daar verandering in te komen toen het schip werd verkocht aan Jan Zwart uit Zwolle. Hij wilde haar tot jacht verbouwen voor de recreatievaart maar moest het schip wegens omstandigheden weer verkopen.

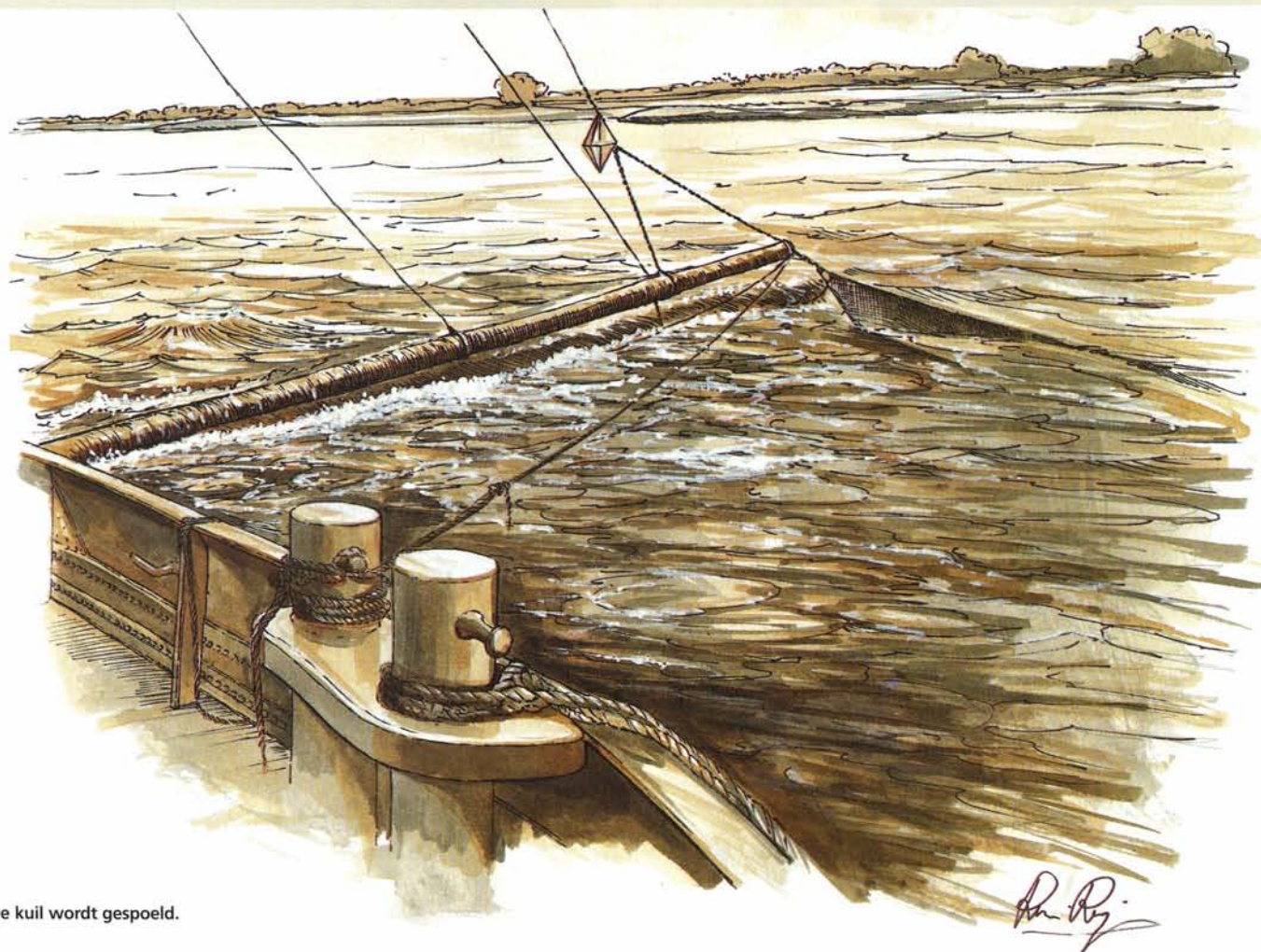
De Goede Gunst kwam vervolgens in handen van Wim Hol uit Beneden-Leeuwen. Het schip, voorzien van een motor en een roef in het midden, leek inmiddels meer op een jacht dan op een vissersschip. Maar Hol wilde haar gebruiken voor de visserij. Er werden lieren op geplaatst voorzien van elektromotoren, een mast en een ankerkuiluitrusting. Vanaf 1980 beproefde Wim Hol zijn geluk in de bocht op de Waal bij IJzendoorn. En o.a. dankzij de DAF motor en elektrische lieren die het werk een stuk lichter maakten, had hij meer succes dan zijn voorgangers. In 1997 kwam daar echter een abrupt einde aan. Rijkswaterstaat wilde de Waal 'schoon' hebben; dus geen vissende schepen meer op de rivier.

In 1998 kocht René Reijnen uit Nijmegen het schip om er weer een zeilbotter van te maken. Het schip heeft nu, in 2000, zijn ligplaats gekregen in Batenburg aan de Maas.

ERNA VAN ELSBERGEN

Een schip dat ook tot de verbeelding van de riviervissers sprak, was de Erna van Van Elsbergen uit Grieth in Duitsland. Dit was een botter zoals de Goede Gunst Volgens overlevering met dezelfde maten, maar een veel grotere bun. Er werd gezegd dat zij in Spaarndam gebouwd was. Op deze schokker hebben altijd deelvissers gevist.

Of dit er de oorzaak van was, dat het schip in 1968 met een bok op een bak is gezet en daarna is afgevoerd naar de Ruhr, weten we niet.

De kuil wordt gespoeld.

Bezoekerscentrum 'De Grote rivieren'

In het kader van het uitgebreide artikel over de 'Waalschokker' op de voorgaande pagina's wil ik u wijzen op het Bezoekerscentrum 'De Grote Rivieren' aan de Langestraat 38 in Heerewaarden. Daar kunt u onder meer een originele schokker bekijken en zien hoe ermee werd gevestig.

Behalve tentoonstellingen over het ontstaan van dit gebied, gelegen tussen Maas en Waal, is er veel aandacht voor de visserij in de streek, natuur en milieu, waterbeheer en het landschap.. Heel apart is de schokker die in de tuin

in de heemtuin is ook mogelijk.

In het Bezoekerscentrum worden regelmatig wisselende tentoonstellingen georganiseerd in het kader van Natuur- en Milieu-educatie met medewerking van Staatsbosbeheer, Rijkswaterstaat, de Vereniging Natuurmonumenten en Waterschappen.

De schokker met visbomen en net in de tuin van het Bezoekerscentrum.

ligt, precies zoals het schip voorheen in de Waal lag te vissen, compleet met visbomen en netten. Via een trap kom je aan boord en goed is te zien hoe de visser met zijn gezin aan boord moet hebben geleefd.

Vanaf een grote houten uitkijktoren heb je niet alleen een goed zicht op de schokker, maar ook op de Maas en Waal. Een wandeling

Voor meer informatie, groepsbezoeken en het donateurschap bel 0487 572 831.

De openingstijden zijn: di t/m vr van 10.00 - 17.00 uur en zo van 10.00 - 17.00 uur (april t/m oktober). In het winterseizoen is het centrum open op verzoek.